№ 9 Ausgabe B.

ГОМАН

Цэна с перэсылкай і дастаукай да хаты: на 1 год—4 м. 80 фэн., на ½ году—2 м. 40 ф., на 3 месяцы—1 м. 20 ф., на 1 мес.—40 фэн.

Беларуская Віленская часопісь
выходзіць два разы у тыдзень: у аўторкі і пятніцы.

Адрэс рэдакціі: Вільня, Завальная 7.
Адрэс адміністрацыі і экспэдыцыі: М. Стэфанская 23.

Цэна абвестак: на 4-ай старане за радок дробнымі літэрамі—25 фэніг.; дробные абвесткі—па 5 фэн за слова. Абвесткі аб сьмерці—60 фэн. за лінейку дробн. друкам.

№ 9 (205). Год III. Вільня, 29 студня 1918 г. Цэна 5 фэн. (3 кап.

28 студня.

Заходні тэатр:

На поўначы ад Бэцеляр ўзято разведчыкамі 17 палоных англічан, у тым ліку аднаго афіцэра.

Італьянскі тэатр.

На плоскагорії Семі Грамад артылерыйскіе бітвы перэйшлі раніцай у аколіцах Коль-дэль Россо да вялікай заядласьці.

ВЕНА. Граф Чэрнін выехаў у Брэст-Літоўск

БЭРЛІН. Статс-сэкрэтар Кюльман выехаў у Брэст.

ШТОКГОЛЬМ Фінляндзкі сэйм выбраў дэпутацію дзеля прэдстаўніцтва Фінляндзіі у Брэст-Літоўску. Яна складаецца с трох соцыялістаў і трох прэдстаўнікаў буржуазіі.

ЛОНДОН. Французскіе і англіцкіе газэты наказуюць, што між саюзьнікамі йдзе абмен думкамі аб адказе на заяву Чэрніна і Гэртлінга. Вільсон дасьць адказ на гэтые заявы паводлуг пунктаў.

ПЕЦЯРБУРГ. Барацьба на вуліцах у апошніе часы ўзмацавалася. Пецярбурскі гарнізон пачынае вагацца. Дэпутація Прэображэнскага, Паўлаўскага і Валынскага палкоў заявіла ўраду пратэст проці пабіцьця работнікаў і салдатаў небальшэвікоў. Ад 18 студня арэштованы 6.800 асоб. Опозіція мяркоўных расьце. У апошніе 4 дні ў Пецярбург саўсім не прывазілі спажыўных прадуктаў.

ПЕЦЯРБУРГ (Гавас). Тутка выходзіць тыкеля 7 газэт не бальшэвіцкіх, ды і тые с перарывамі і вялікімі труднасьцямі. Калі газэт не конфіскуюць ешче ў друкарнях, дык чырвоные гвардзейцы з грозьбай адбіраюць сілай газэты у газэтчыкоў на вуліцах. Нават у публікі на вуліцах гвалтам адбіраюць газэты.

ПЕЦЯРБУРГ (П.Т.А.). Выдан дэкрэт аб дэмократызаціі флота. Флот расейскай рэспублікі складаецца з грамадзян, маючых роўные правы і называючыхся „грамадзянамі-маракамі расейскай рэспублікі“. Начальнікі кіруюць тэхнічнымі і стратэгічнымі справамі а разам з выбранымі камітэтамі і адміністраціей флота. Кожын матрос мае права належаць да якойхоч палітычнай партыі. Усе начальнікі выбіраюцца на аснове агульных загадаў і зацьверджаюцца цэнтральным камітэтам флота. Выдаленьне са службы павінно быць пастаноўлено перэвагай ⅔ галасоў мешанай камісіі. Хто гэтак атрымаў адстаўку, таго перэводзяць у запас.

АПАРАНДА. С прычыны забойства чырвонай гвардзіей двух жалезнадарожнікаў была сперша пастаноўлена агульная забастоўка на чыгунках па ўсей Фінляндзіі, але пасьля дзеля пратэсту пастаноўлено забаставаць на участку Пецярбург-Выборг.

ЛЬВОУ. Украінская газэта „Діло“ наказуе, што пад Луцкам ідзе вострая бітва між украінцамі і большэвікамі. Бітву пачалі украінцы. Начальнік большэвікоў звярнуўся аб помач да аўстрыяцкай артылерыі, але тая помачы не дала.

БЭРЛІН (В.Т.Б.) 27.I. Навакол Англіі ізноў затоплена падводными лодкамі 20.000 тонн.

СЬВІСЛАЧ. Прыняцьце на беларускіе вучыцельскіе курсы, каторые пачынаюцца 1 лютага, далей трывае — да 10 лютага.

Новы курс будзе трываць 4 месяцы.

ВІЛЬНЯ. 29.I. у памешчэньні 8-га цыркулу камісіі дзеля апекі над пакінутымі дамамі, Аб'ездная 6, адбудзецца прадажа з ліцытаціі на дровы аднаго дрэўлянага дому. Спраўкі ад 9 да 1 гадз. ў цыркуле.

Як мы зрабіліся „палякамі“.

Так то хрэсьцілі мяне казакі
С тутэйшага да у палякі...

„Хрэзьбіны Мацюка“
М. Бурачка.

Гэта было ў канцы мінулага сталецьця і ў пачатку цякучага. У расейскай сярэдняй школе панаваў тады ўва ўсей сіле русыфікатарскі дух. У многіх ешчэ сьвежы ў памяці тые часы, калі пэдагогічны пэрсонэль у нашых школах складываўся або з людзей, не маючых нічога супольнага с пэдагогіей—п'яніц ды распусьнікаў, вельмі часта нават на лекцію прыходзіўшых нецьвярозымі, або с прысланых сюды, на «акраіну», з цэнтральных губэрній Расеі «пэдагогаў»—чыноўнікаў, каторые с кніжкай сумнай славы гісторыка Іловайскага ў руцэ энэргічна праводзілі ў жыцьцё ідэю абрусеньня Беларусі і рабілі сабе чыноўнічую карьеру...

Рэч зразумелая, што ў душу маладзежы, адданай у такую школу, павінен быў зрадзіцца пратэст.

Усё беларускае даўно ўжо было загнано, прыбіто, заглушэно.,.

Самай яркай праявай праціўнай ідэі, самым страшным ворагам плыўшай са ўсходу русыфікацыі быў полёнізм, пусьціўшый глыбокіе ўжо ў

Што было і што павінна быць.

(Гл. „Гоман“ № 8).

Яшчэ да сёлетняга году было многа людзей, што працавалі дзеля адраджэньня беларусаў. Сёлетаж, пасьля рэвалюцыі ў Расеі, у Беларусі на той бок фронту усе селяньне, мешчаньне, паны і ксяндзы азяліся за сваё беларускае, нават некаторые с паноў вярнуліся да свайго роднага. І ў гэтай часьці Беларусі ідзе беларуская праца Ужо цяпер ня рэдка чуваць, як у месьці людзі вучоные або ксяндзы гаворуць па беларуску і шчыра працуюць у беларускім руху. Але гэтага мала, трэба яшчэ болей працаваць, трэба, каб ня было ні воднага чэлавека, што чураецца свайго роднага.

Цяпер настаў час, калі нам ўжо ніхто забараніць ня можэ вярнуць свае даўнейшае права і волю, зрабіць у сябе усё і усюды па беларуску, зрабіць тое, за што нашы прадзеды мучаліся цэлые сотні гадоў.

II.

Але часта людзі бываюць натта дзіўные. Як у 1861 г. асвадзілі селян с паншчыны, некаторые не хацелі ісьці на волю, кажучы: „штож мы зробім без паноў“? Гэтак і цяпер, калі мы можэм вярнуць свае правы і дабіцца лепшага жыцьця. некаторые з нашых беларусаў с свае цямнаты, або падвучаные і баламучаные непрыяцелямі нашага народу,. панамі, што калісь прадаліся палякам і цяпер яшчэ не вярнуліся да свайго роднага, кажуць «На што гэта беларусы, літвіны, на што гэтых шмат народаў»?

Наш беларускі народ не цяпер паўстаў, але быў спрадвеку, здаўна. Калі казаць на што беларусы, дык можна сказаць на што палякі, расейцы, немцы, французы, англійцы, але мы бачым, што ніхто з гэных народаў гэтак не кажэ, наадварот усе яны дзяржацца свайго роднага. Выступаючы проціў свайго беларускага, нашы людзі ня ведаюць, што гэтым ня толькі робюць вялікую шкоду, свайму краю, народу, сабе і сваім патомкам, але і ідуць проціў таго, што падабаецца Самому Богу. Бо Бог стварыў розные народы, бо калі на сьвеце ёсьць многа народаў, то гэтакі сьвет пякнейшы, пякней выглядае і Богу гэтакі сьвет лепш падабаецца.

У ксёнжках да набажэнства, што каталікі пяюць або чытаюць сьвятам у касьцёле, кажыцца па лацінску: Laudate Dominum omnes gentes, па польску «Chwalcie Pana (Boha) we wszystkich językach», у ксёнжцы да набажэнства ў беларускай мове: „Хваліце Бога у ва ўсіх языках“. У Праваслаўным псалтыры па славянску: Хваліце Господа всѣ языцы.

Значыцца Бог прыказывае, каб кожны народ маліўся у сваей роднай мове.

Ды нам сьвет больш падабаецца, калі ёсьць на ім многа народаў, пякнейшы гэтакі сьвет. Бо прыраўнуйце да птушак. Есьць розные птушкі пекные і брыткіе, але нехай бы сталася так, што асталася якаясь адна парода птушак, напрыклад, салавей што так пекна пяе, і людзі сказаліб: «Не, нехай лепш будуць пекные і брыткіе, але каб былі розные, бо з жаднэй якойсь хоцьбы найпекнейшай птушкай, натта скучна».

Гэтак Бог стварыўшы розные птушкі, рыбы, розные краскі і розные народы, — пекны сьвет стварыў. Такі пекны, што с самага яго пачатку чэлавек глядзіць на гэты Божы сьвет, любуецца ім і дагэтуль налюбавацца ня можэ. Дык ня трэба нам перэрабляць гэты Божы сьвет перэкідываючыся ў палякоў, або ў расейцаў, але трэба заховываць тое найдаражэйшае, што сам Бог нам даў, значыцца трэба любіць свой народ і працаваць для свайго народу, трэба любіць сваю беларускую мову, шанаваць яе ігаварыць заўсёды па свойму.

Але можэ хто такі знойдзіцца, што скажэ: „Нехай сабе там і вучоные людзі і ксяндзы любяць гэту мову, я не хачу быть беларусам, буду палякам». Дык штож вы думаеце ён ужо і стаўся палякам? — Нічагусінкі! Гэта усё роўна, каб напр. конь захацеў канечна стацца бараном, дык ён могбы сабе думаць колькі хочэ, што ён баран, ад-

нашым краі корні і рывалізуючый з уплывамі расейскімі. Усё, што польскае — польская кніжка, польская мова—ўсё гэта было засуджэно на загладу і за гэта срога каралі. Ня толькі ў мурах школы, ды нават і на вуліцы было вучням забаронено гаварыць па польску і бывалі прыпадкі, што за гэтае «прэступленьне» дзяцей выганялі са школы.

«Класные наставнікі» ад часу да часу, бытцым жандары, рабілі ў кватэры вучняў рэвізію, нават у жыўшых у бацькоў, і шукалі паміж сшыткамі і навуковымі кніжкамі польскай *ксёнжкі*!

Такое палажэньне павінно было ў маладых, уражлівых душах зрадзіць адпор і зрадзіло яго. Пачалі організавацца кружкі «*samokštalcenia*». За прыналежнасць да гэных кружкоў, самых нявінных с палітычнага пагляду, дзяцей срога каралі, і трэба было многа мець сьмеласьці, каб уступіць у чысло іх членаў. I вось дзеля гэтага ўсё лепшае, сьмялейшае с паміж моладзі гуртавалося ў гэтых кружках, гдзе сабраўшыся маладые хлопцы чыталі польскую гісторыю або вучыліся польскай граматыкі.

Прыналежнасць да якой будзь «нелегальнай« організацыі, а іншымі паменёные кружкі тады быць не маглі, мае для маладзежы шмат прыцягіваючай сілы, а выганяная зусюль польшчына ў вачах моладзі мела блескі аўрэолі. I вось 16—18 гадовые хлопцы, сабраўшыся ў вечар у кватэры аднаго с таварышаў, каб навучыцца, калі трэба пісаць «ž», а калі «rz», або ў якім гаду панаваў Ўладыслаў Локетэк, рабілі гэта с такой конспірацией, моў яны ладзілі таёмную фабрыку бомб.

Тут не ставілі за навуку ні «едзініц», ні «пяцёрак», а пахвала таварышаў мела вялікае значэньне, і часта здаралося, што лянуючыйся ў школе тут быў найбольш ахвочым да навукі.

Дзеці людзей са сфэр памешчыцкай і буржуазнай заўсёды ўступалі ў гэные кружкі з лепшай польскай падгатоўкай, бо ўжо перад уступленьнем у школу вучыліся ў хаці трохі па польску; а дзеці сфэр мала-мешчанскай і селянскай, ідучы ў сьлед за сваімі багацейшымі таварышамі, стараліся дагнаць іх у гэтай ведзе, а часта нават перэганялі.

Тады йшчэ не было ніякай гутаркі а беларускім адражэньні. Тады трывала забарона беларускага друку, а тварэньне нелегальнай літэратуры было злучэно з вялізарнымі труднасьцямі.

I вотъ дзіця вёскі, ці нашага прадмесьця ешчэ ня ведало, што гэта забароненая ў школі польская мова, да каторай яно раптам набрало ахвоты, так сама для яго чужая як і мова урадовая, школьная, расейская. На помач апалячываньню прыйшла традыція. Тут, у гэтай самай Вільні, завязаліся калісь гурткі філёматаў, філярэтаў, прамяністых.. Тут, у гэтых мурах (I гімназія-быўшы унівэрсытэт) вучыўся Адам Міцкевіч, тут — у Базыльянскіх мурах — тагочасная моладзь цярпела страшэнны зьдек за польскую ідэю, — ўсё гэта прымушало праводзіць паралелю між былымі часамі і цяперашнім, давало віленскай маладзежы гордае пачуцьцё, што яна — моральны насьледнік тагочаснай.

Нашы хлопцы з народу гутарылі між сабой кепскай беларускай мовай, а ім здавалося (і ў гэтым пераконаньні утрымлівалі іх гаварыўшые па польску таварышы), што іх мова — папсаваная «польская» мова. Яны стараліся «паправіць» сваю мову. I вось ахвоча хапаліся яны за польскіе граматыкі і за «Дзее ойчыстэ». Рэзультат быў «добры». Едучы на унівэрсытэт, хлапец, ня глєдзячы на школьна-паліцэйскую забарону, добра ведаў, калі трэба пісаць «ž», а калі «rz», а гэнэалёгію Вазаў ці Сасаў ня горш знаў, чымсі «родослоўную» Романовых.

I так было да 1905 г.—да году першай расейскай рэвалюцыі і пачатку беларускага адраджэньня...

Маладеж заўсёды была і будзе самым чуткім, самым адзыўчывым на нарадзіну якойбудзь ідэі элемэнтам. Рады беларускай інтэлігэнціі пачалі хутка папаўняцца. Недаўные «палякі» пачулі сябе сынамі свайго краю, пачулі сябе беларусамі, пачалі вертацца да свайей папсаванай польскімі ўплывамі беларускай мовы папраўляць яе, як калісь папраўлялі на лад польскі. Паяўляюцца адзін за другім песьняры — беларусы. Трэба адзначыць, што шмат іх выйшло с селянскай сям'і, — дзеля таго іх паэзія была прaнікнута духам любасьці роднай зямлі і дэмократызму.

Усё гэта захапляе для справы беларускай усё шырэйшые кругі маладзежы. .

Штож здарылося са старшымі таварышам, каторые, хаваючыся перад «класным наставнікам» і паліцэйскім завучывалі калісь польскую хронолёгію або «правідла і выёнткі» польскай граматыкі? Ведама, многа з іх адклікнулося на кліч маладшых таварышаў беларусаў, але і многа — многа асталіся глухімі. Не дзівота. Дарага ім каштавала іх «польшчына», многа ўспамінак звязана з іх школьным жыцьцём, а ведама, што ўспамінкі моладасьці астаюцца самымі блізкімі сэрцу, самымі дарагімі.

Успамінкі — пекная рэч! Ды цяпер ідзе гутарка не аб ценях мінуўшчыну, а аб жывой рабоце, аб рабоце з народам і для народу, каторы зварухнуўся пасьля доўгага сну. Наш кліч: праз цяперашчыну да будучыны! А хто ня хочэ ісьці побач з жывымі, каму даражэй усяго традыція і духі мінуўшчыны, — хай жэ яго цешаць яго ўспамінкі, калі адраджэньне яго роднага беларускага народу пацехі яму не дало!..

Ф. О.

Урадзіны нямецкага Імператара.

У Нямеччыне найвялікшае сьвята ў жыцьці кожнага чэлавека — гэта дзень яго урадзін.

З гэтай прычыны народ нямецкі, ў каторым заўсёды быў сільны дух монархізму, асабліва сьвяткуе урадзіны свайго Імператара.

Гэта — старая традыція. А той факт, што цяперашні Імператар Нямеччыны становіць бязспорна адну з найбольш яркіх каранованых асоб нашага часу, узмацаваў яе яшчэ болей. I вось, ня гледзячы на ўвесь цiжар ваеннага палажэньня, ня гледзячы на тое, што страшэнная, крывавая вайна трывае ўжо поўчварта году — сёлетняе сьвяткаваньне урадзін нямецкага Імператара мае характэр нямецкага нацыональнага сьвята.

У Вільні і ваколіцах.

× **Беларуская імша.** У суботу, 26 студня, а 1/28 гадз. раніцы ў капліцы сьв. Казіміра (ў Катэдры) адбылася імша для членаў Беларускай Конфэрэнціі.

Імша гэта для беларусаў—гісторычная: ад няпомных часоў першы раз набожные сьпевы ў часі імшы пеялі па-беларуску—і пеялі іх перад труной сьв Казіміра, князевіча літоўскага, для каторага мова беларуская была родная і каторы сам заўсёды гэтай мовай гаварыў.

Трэба шчыра прывітаць гэты крок да павароту беларускай мовы да ўжытку ў каталіцкім касьцёлі, скуль яе выгнаў „указ" цара Мікалая I ў 1839 гаду. Па той бок фронту беларусы ўжо далёка пайшлі ў гэтым кірунку. Тут, у нас — у месьці Вільні — гэта йшчэ толькі першы крок, але думаем, што не апошні.

Імшу адправляў адзін з учасьнікаў Беларускай Конфэрэнціі, кс. Толочка. Пеяў дзіцячы хор беларускага прытулку «Золак».

× **Беларускае Навуковае Таварыство.** 25 студня адбыўся ў салі Беларускага Клюбу устаноўчы сход Беларускага Навуковага Таварыства.

Адкрыцьце Т-ва звязано с 400-лецьцем беларускага друку: як вядома, ў 1517 гаду д-р Францішк Скарына с Полацка прыступіў да друку перэкладзенай ім жэ на беларускую мову Бібліі. З гэтай прычыны на устаноўчым сходзі п. I. Луцкевіч прачытаў рэфэрат аб Францішку Скарыне, а ў далейшых прамовах было адзначэно значэньне працы першага беларускага друкара.

Пасьля прачытаньня зацьверджэнага ўласьцямі статуту Т-ва адбыліся выбары ураду. Выбраны маршалак—п. К. Шафнагель, кустош—I. Луцкевіч, бібліотэкар—Ю. Мэнкэ, скарбнік—Д. Семашко, сэкрэтар—В. Ластоўскі, а так жэ п.п. протоерэй Голенкевіч, А. Луцкевіч, Я. Станкевіч. У надзорчую раду: кс. В. Толочка, В. Сьвятополк-Мірскі, Мацкевіч, Рыхтэрова.

× **Ваенная «зара».** 26 студня на перадодні урадзін Імператара, адбылася вялікая «зара». Ігралі 100 музыкантаў і 100 барабаншчыкаў. Канцэрт адбыўся перад домам глаўнакамандуючага фэльдмаршалка ф. Эйхгорна. Стаяўшые навакол салдаты з агнямі узмацовывалі ўражэньне.

× **Ахвяры.** На Таварыство «Золак», (Бернардынскі завулак № 7) злажылі ахвяры:

граф А. Тышкевіч — 200 м.
Праваслаўны Камітэт— 50 м.
Цукерня Штраля— — 5 м.
п. Сволькенъ — — — 4 м.
кс. Толочка — — — 5 м.

Усім вышэй пісанным асобам урад Т-ва «Золак», складае, ад іме-

нак бараном не стаўсяб але астаўсяб, тым самым канём. Праўда, гэтакому каню за яго дурное жаданьне ня шкодзілаб стацца бараном, як таму беларусу, што хацеўбы стацца паляком, але нічога ня зробіш, чым яны былі, тым і астануцца, бо ніхто ня можэ зьмяніць род, да каторага належыць.

Але ня толькі, што німа як стаць паляком ці расейцам, але да гэтага і німа патрэбы, але наадварот гэта вельмі шкодна для усяго нашага народу, для ўсяго нашага краю, для усяе Беларусі.

Калі мы будзем любіць сваю мову, свой край і народ, тады і ўсім нам жыць будзе ляпей, бо ўсе будуць глядзець, каб нашага народу ніхто ня крыўдзіў, бо кожны аддасьць сваю сілу і здатнасьць на карысьць свайго народу, а ня будзе працаваць для нашых непрыяцеляў. Дагэтуль у нас так бывало, што паны, каторые жывуць с працы беларускага народу, або аддавалі сваё багацьце не нашаму беларускаму народу, але польскаму. Усё з Беларусі толькі бралі, а аддавалі Польшчы. Дык німа дзіва, што наш край такі бедны.

Усім ведама як беларусы езьдзілі у Амэрыку. Беларус ехаў толькі да брата, свата, бацькі або да знаёмага, дый яшчэ павінен быў мець высеўшы на бераг, ня менш 50 р. Калі-ж хто ня меў сваяка або знаёмага, або 50 р. на Амэрыканскім беразі, дык яго варочалі назад.

А ў Амэрыцэ ізноў, колькі тае бяды с шуканьнем працы!

Але начэй ёсьць у людзей, каторые пілнуюцца свайго.

Украінцы, літвіны і іншые, выехаўшы раней у Амэрыку, не пэракінуліся там да палякоў, як беларусы, але глядзелі свайго, заклалі там свае таварыствы, канторы і цяпер калі едзе у Амэрыку літвін, або украінец, дык яму ня трэба мець ні 50 р. ні сваяка ні знаёмага; трэба толькі сказаць на беразі, што ён украінец або літвін і яго пашлюць у літотоўскую або у украінскую кантору. Там супачыне, яго цагледзяць і знойдуць работу. А страціў работу — ізноў ідзе у сваю кантору.

Бачыце, якая розніца між народам, што любіць і уваходзіць за сваё і народам, што свайго чураіцца.

Можэ хто яшчэ скажэ: „Трэба для усіх працаваць, а не толькі для беларусаў". Перш наперш, што гэта скажэ вам чэлавек, каторы, запраўды, ня хочэ ні для якага народу працаваць. Народ гэта вялікая сем'я Каб у сям'і сын якіх небудзь бацькоў сказаў: „трэба каб усім людзём жылося добра, трэба мніе працаваць для усіх, а ня толькі для свае сям'і", кінуўшы сваю сям'ю, пайшоў да суседа ў найміты. Але сусед яго так сама мае сваіх сыноў сваіх дачок, мае сваю сям'ю. Каб яго дзеці таксама сказалі, «на што працаваць толькі для свае сям'і трэба працаваць для усіх» так сама пайшлі у найміты. Гэтак сталасяб у трэцяга суседа і гэтак далей. Штож з гэтага усяго вышлаб?

А вышлаб тое, што замест працаваць у сваіх бацькоў на свайей гаспадарцы, многа людзей сталі парабкамі у чужых і ім самім сталаб жыць горэй і горэй былоб тым гаспадаркам, на каторых яны працаваліб.

Дык на штож гэта патрэбна? Нехай дзеці кожнай сям'і працуюць для свае гаспадаркі і ўсе гаспадаркі будуць дастатные так сама нехай сыны кожнаго народу працуюць для свайго народу і усім народам будзе жыць добра. Дык йдзема у найміты да чужіх, а працуйма для роднай Беларусі.

Дык ясна, што трэба любіць сваю беларускую мову, песьню, сваіх беларускіх людзей. Ясна, што трэба глядзець, каб нашага краю ніхто ня крыўдзіў. Трэба гадаваць так сваіх дзяцей каб яны вырасшы не пайшлі у найміты да палякоў, але любілі і працавалі для свайго роднага, а для гэтага трэба закладаць беларускую школу. Закладайце як найболей, нехай ня будзе ніводнага дзіцяці у вёсцы, каторае не хадзілоб у беларускую школу і не пушчайце сваіх дзяцей да польскіх школ, бо у гэных школах зробяць з вашых дзяцей польскіх парабкоў.

(Далей будзе).

ні апекаваных ім дзяцей, сэрдэчную падзяку.

× **Тры тыдні ў студні.** На прадмесьці Вільні „Вонвозы“ ўдалёчку ад людзкога жыльля ёсць у полі студня. Абсыпаная навокал сьнегам, яна на пара крокаў была невідочна. Рэдка з яе бралі ваду і сьлед людзкі да яе быў густа засьнежан.

Жыўшая на Вонвозах у доме Лісенкова Аполёнія Голубоўская, 37 гадоў, верталася з вёскі да хаты, несучы с сабой трохі куплёных ад селян прадуктоў. Ужо вечарэло. Мокры сьнег падаў і залеіваў вочы. Дарога яе ішла каля паменёнай студні. Яна не заўважыла ямы і ўпала ў глыб!

Студня мела глубіні 11 сажнёў. Кабета упаўшы самлела. Як ачуцілася і прыпомніла, што з ёю здарылося, першай яе думкай было ратавацца. Над яе галавой зіхацелі зоркі распагодзіўшагося ўжо неба. Яна пачала карабкацца ў верх, ды хутка абарвалася і ізноў упала ў ніз. Некалькі разоў яна прабавала гэтак ратавацца, ды дарма. Кліч аб помачы так сама быў без рэзультату, бо ў гэтай бязлюднай мейсцовасьці ніхто ня чуў крыку нешчаснай кабеты.

Спробы выкарабкацца са студні Галубоўская паўтарала на другі, на трэці дзень, клікала людзей на помач—усё так сама дарма.

На шчасьце яна мела с сабой запас прадуктаў і мяшочак жыта, каторые несла з вёскі: гэтым яна кармілася.

I вось гэтак кабеціна прасядзела ў яме... тры тыдні (ад 2 да 23 студня)! Ажно 23 студня прахадзіўшая міма студні нейкая дзяўчынка пачула стогны несчаснай. Яна са страхам заглянула ў ніз і пабачыла там лежачую Голубоўскую. Дзяўчынка склікала людзей, паклікалі пажарнікоў і Г. выцягнулі на верх.

Яна была так аслабеўшы, што ня мела сілы ісьці да хаты: яе скорая помач адвезла ў бальніцу ў мествовай салі...

Ад бруду і макраты вопраткі на ёй пачалі ўжо гніць.

× **Спроба самагубства.** Марыя Яшунец, (Мастовая вул. 7) 22 гадоў, дзеля самагубства выпіла лізолю. Скорая помач адвезла яе ў бальніцу Савіч.

× **Ад чаду.** Адам Шулевіч, сталяр, (Татарская 25) прыгатаваўшы сабе ванну і памыўшыся, лёг спаць, ды забыўся загасіць агонь у ваннай печцы. Ванна стаяла ў спальні. У начы зрабіўся чад, ад каторага Ш. учадзеў. Калі суседзі адчынілі дзьверы і, пабачыўшы нешчасьце, вызвалі скорую помач, ён яшчэ жыў, ды ратунак ужо спазніўся і Ш. хутка памёр.

Сторож Станіслаў Пекарскі (Домініканская 17) учадзеў. Яго скорая помач адратавала.

× **Здарэньне ў лесі.** Язэп Краснопольскі пілаваў у лесі дрэва, каторае, раптам заваліўшыся, зламало яму левую нагу. У карэтцы скорай помачы яго адвезьлі ў бальніцу ў мествовай салі.

× **Тэмпэратура.** Найвышэйшая і найніжэйшая тэмпэратура за апошніе дні была (па Цэльсію):

	найвыш	найніж.
24—25	— 1,8°	— 2,9°
25—26	+ 2,7°	— 0,1°
26—27	+ 2,6°	— 1,0°
27—28	+ 1,6°	— 0,8°

З усяго Краю.

ГРОДНЯ. Тут паказаўся першы матылёк. Яго прынесьлі на мэтэоролёгічную станцыю. Вядома, ён жыць ня можэ, але яму суджэна слаўная сьмерць, як прадвесьніку пабеды вясны.

БАРГЛОВ, аўгустоўск. пав. А 1/2 12 гадз. ў начы 10 студня стрэлам праз вакно забіты у свае жэ хаці жандар Ендрышэк. За выкрыцьцё забойцы назначэна нагарода да 2.000 м.

БЕЛАСТОК. Німа дня, каб тут, ці ў ваколіцах не было кражы каня.

ГРОДНЯ. На карысьць расейскіх ваенна-палонных гродзенскае грамадзянство ўладзіло дабрачынны вечар, даўшый каля 2 000 м. чыстага даходу.

БЕЛАВЕЖ. Ваеннае лясьніцтво у Белавежскай пушчы выдзяліло с пушчы квадрат у межах ад зямель вёскі Белавежы на поўдні да Квосьні на поўначы і Нарэўкі на заходзе і аб'явіло гэты кусок прыродным паркам, у каторым уселякая рубка дрэў забаронена. У гэтай часьці пушчы найбольш вядуцца зубры.

РЫГА. Чыноўнік местовага округа Вільні, Понфік, будзе чытаць тут лекцыю аб нашым краю.

ВІЛКОВІШКІ. Ад пачатку году да апошніх дзён у павеці украдзены 7 каней, найбольш у воласьці Гізе. Як відаць, гэта работа аднэй хэўры канакрадаў.

ОЛІТА 7 лютага, а 10 гадз. у Кейзансіе будуць аддаваць у арэнду вазёры і пакучые воды у павеці Мэрэц-Оліта. Аб варунках можна даведацца у Кейзансіе.

З-за кордону.

З дайшоўшых да нас украінскіх газэт мы даведаліся некалькі цікавых, хоць, на жаль, спозьненых вестак аб беларуска украінскіх адносінах за ваенным фронтам.

Калі наладзілася украінская цэнтральная рада, як найвышэйшая ўласьць на Украіне, спэцыяльны камітэт „Беларускай Цэнтральнай Вайсковай Рады“ паслаў ей 10 лістапада гэткі прывет:

«Шчыра в таем Цябе, дарагая сестра Украіна. Высока падняла Ты штандар Волі. Хай Украінская рэспубліка будзе яркаю зоркай на шляхах усіх народаў. Жыві і красуй, дарагая Украіна!»

15 кастрычніка 1917 году ў Кіеві пад маршалкоўствам генэральнага сэкрэтара, Туган-Барано ўскага, адбыўся сход орган зацыйнага камітэту каторы мае мэту наладзіць экономічны камітэт Украіны і Беларусі. Галоўная задача падзенага камітэту—нарыхтаваньне эконом чнага жыцьця сямі губерній: пяці украінскіх і дзьвёх беларускіх (Магілёўскай і Мінскай). У камітэт войдуць прэдстаўнікі селян, работнікаў, салдатаў, экономічных арганізацый і генэральнага сэкрэтарыяту.

ВЕСТКІ З РАСЕІ.

БЭРЛІН. С Пецярбурга наказуюць:

У начы з 23 на 24 студня на ўсіх крыжавінах вуліц вывешаны вялізарные плякаты с прызывам паўстаць проці гвалтаў «чырвоных дэспотаў». Урад запепакоен тайнымі зборамі і нарадамі. У гэты момант адбываецца «нацыянальны конгрэс дзеля ратаваньня вялікай Русі ад голаду». 60.00 работнікаў, салдатаў і мешчан падалі ураду пратэст проці гвалтаў, чыненых радамі работнікаў. У пратэсьці гаворыцца, што падпісаўшыеся шчыра біліся за цара і гатовы біцца, каб зьнішчыць ра ы раб. і салд.

С Каўказу наказуюць, што пэрскае племя шахсэвэнаў скарысталося з беззаштытнасьці Каўказу і ўварвалося туды.

Рада работніцкіх камісараў паслала у Уладывасток загад, каб не была дапушчэна высадка кітайскіх ці японскіх войск.

ТОКІО (Гавас). На адкрыцьце японскага парляманту граф Тэраші сказаў між іншым:

«Прыпадкі ў Расеі вельмі нас клапоцяць. На жаль, мы павінны адзначыць, што разрухі абнялі і усходнюю Азію. Гэта можэ выклікаць нарушэньне міра ў Усходняй Азіі, і урад у патрэбе маніцца ўчыніць патрэбные крокі».

З усяго сьвету.

БЕРЛІН. С прычыны сваіх урадзін Імператар апавесьціў шырокую амнэстыю для правініўшыхся ў часі ад апошняй амнэстыі.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). Главная Камісія Рэйхстагу. Статс-сэкрэтар Кюльман між іншым сказаў:

„Расейская дэлегацыя датуль прызнавала дэлегатаў Украінскай Рады, пакуль спадзевалася, што Украіна будзе ісьці разам с Пецярбургам. Калі-ж Троцкій убачыў, што украінцы йдуць свае дарогай, дык зразу наступіў паварот. Што датычыцца жальбы палякоў на тое, што ў іх німа дэлегата у Брэсьці, — дык гэта не наша віна. Мы заявілі, што ахвотне згаджаемся прынцыпіальна на учасьце ў перэговарах народаў бышай заходняй Расеі, — але толькі с тэй умовай, што расейская дэлегацыя гэтым самым прызнае за скончэны факт аддзяленьня гэтых народаў ад Расеі. Аднак, п. Троцкій тады пасьпяшыў адрачыся ад свайго дамаганьня. Мы ня можэм апублікаваць усяго, што шырыць расейская дэлегацыя, бо весткі яе дужа падазрыцельны. Я рад, што прэдстаўнік соцыял дэмократаў, п. Давід, прызнае, што літоўская рада, за склад каторай мы адпаведаем, ор

Максім Гарэцкі.

АНТОН.

(Абразы жыцьця).

(Гл. «Гоман» № 8).

НАСТА. Пойдзем на сьвентар у цянёк пад ліпнік: і ён выйдзіць за намі, вось пабачыш...

ПОЛЬЦЯ. Глядзі, як убралася вун тая паненка... Шляхцянка... Ай, каб такія каралічкі мне..

НАСТА. Чаму ёй ня быць прыгожай, калі яна жыруюцца у бацькі змалку, чаму ёй ня мець такое чыстае лічка, калі яна жаць ходзіць і то пад зантом. І жнець у пяршчатках..

ПОЛЬЦЯ. Ці-шы ты, пачуіць... Будуць сьмеяцца, што мы так дужа шэпчым у царкві..

НАСТА. Ну пойдзім на сьвентар... (пайшлі с царквы; за імі доўгім паглядом кінуў шляхціц Маліноўскі, перахрысціўся і таксама пашоў).

ШЛЯХЦЯНКА ФРУЗА. Манічка, угледзься на таго, што каля дзяка у блісючых кгузіках, чэрнявінькі... Вусікі прабіваюцца. Гэта ж гімназыст... На цябе ўсё, ай Богу, на цябе глядзіць...

МАНЯ (чырванеіць, вочы чорненькія засьвяціліся). А можа на цябе... пазірaіць...

ФРУЗА. Трэба сказаць брату, каб запрасіў яго на вечарушкі. Ён пяець ладна, а што ж «Юрачку» скуль—каб ты ведала..

МАНЯ. Аткуль ты знаіш?

ФРУЗА. Ён быў на вяселькі ў Ханеўскіх...

МАНЯ. Уй, ківаіць, здаецца, сюды... Не шапчы... (абедзьвы пабожна і змірнінька стаяць і глядзяць прад сабою; шчочкі пышуць, броўкі—дужкі чорные—нявідна часам шавеляцца, пухлые губкі цьвітуць чырвоным макам, косы русые цяжкіе зьвісьлі на круглых плечках. На шляхцянак квапна глядзіць з-за стаўба Юрка Музыкант. Ён учора узяў у хадзяіна грошы, схадзіў к жыду па боты, сягодня прыбраўся; служыць батраком у шляхціца).

АНТОН. Ксціся Іванька! Скора, скора пойдзім.. Божа міласэрны, прасьці нам... Божа праведны, памажы нам!.. Цару нябесны, Уцешыцелю... Божа! злітуйся.. Божа! злітуйся... (гаварыць так разоў сорак).

ДЗЯК (дзяцюк; шэпчыць гімназысту). Падзівіся, як нам ацец Васіль сяньня задзіраіць вочы на неба... Мусіць з матушкаю пасварыўся у-раньні. А ты думаіш, ён так веруіць?.. (спахваціўся даець тон) До-мі-до-о-о-, Го-спа-дзі, па-мі-луй...

ГІМНАЗЫСТ (прыслухіваіцца сам да сабе, як цягніць маладым баском: «у-у-у...») А ты вялікую веру маіш?

ПОП. Аб спасеньні душ нашых Госпаду памолімся...

ХОР. Госпадзі, памілуй!

ДЗЯК. Ён, ацец Васіль, ён, брат, атэіст... Толькі табе кажу... Чэстнае слова. У мяне ёсць адзін таварыш-поп, што з ім у сэмынар... (махаіць рукою к хору).

ХОР. Госпадзі, памілуй!

ДЗЯК. ...казаў, што яны там належалі да гуртка вучэнікоў-арыяністоў... Хрыста за Бога не прызнавалі, лічылі яго толькі незвычайным, вялікім чэлавекам... (махаіць рукою).

ХОР. Госпадзі, памілуй!

ДЗЯК. А цяпер наш ацец Васіль, як той казаў, а ні ў Бога, а ні ў чорта...

ГІМНАЗЫСТ. Ах, ах, ах... А ён, брат, мучыцца бяз веры... Горш німа, як веры ня мець.. У нас на ўроках заканавучыцель...

ДЗЯК. І гарэлку пачаў піць а. Васіль.

ГІМНАЗЫСТ. Дык чаму ён не разстрыжэцца? Хаця што ж..

ДЗЯК. Во сказаў... Чаго яму? І горшые папы ёсць. Дый дзяцей трэба вучыць, гэта ж ня што... (махаіць рукою).

ХОР. І духаві Тваему!..

(Далей будзе).

ганізована мудра і сумленна. Мы маем поўнае даверье, што вольная і магутная Нямецкая дзяржава будзе прыцягіваць другіе сумежные народы на усходзі. Нямецкая палітыка ніколі і ні пры якіх варунках ня будзе карыстацца мелачным паліцэйскім уціскам і іншымі падобнымі спосабамі. Мы жадаем устанавіць свабодные, шчырые і прыязные зносіны між намі і суседнімі народамі. Лісткі шырэные пецярбурскім урадам, разбіваюць веру і жаданьне міра у Троцкага, бо падобные заявы даюць аснову думаць, што гэтые паны хочуць вясьці іншую палітыку, чым палітыка скорага і сумленага міра".

БЭРЛІН. **Глаўная Камісія.** Статс сэкрэтар Кюльман у новай сваей прамове між іншым сказаў:

„Я не магу акуратна сказаць, калі мы аканчацельна прынялі палітыку, якую вядзем цяпер у адносінах да народаў колішняй заходняй Расеі. Бязспорна, наша палітыка ў Курляндзіі і Літве звязана с палітыкай у Польшчы.

„Што датычэцца нашай працы у Брэсьці, дык трэба разрожніваць два пэрыоды. Пад той час, як у пачатку нам здалося, што ўсе члены расейскай дэлегацііі былі да нас прыхільны, падтрымлівалі зносіны з намі пасьля заседаньняў і прыватнымі гуртаркамі шмат пасоўвалі ўпярод перэгаворы, — с прыездам п. Троцкага, як галавы расейскай дэлегацііі, ўсё зусім змянілося. Расейцы зачыніліся у сваіх кватэрах, прыходзілі да нас тольні на офіцыальные заседаньня; абмен думкамі адбываўся заўсёды пры двух або нават трох членах расейскай дэлегацііі.

„Цяперашняя Расея—гэта нешта зусім іншае, чым гісторычная Расея, на каторую мы глядзелі, як на нешта суцэльнае, сконцэнтрованае. Цяпер у Расеі ёсьць некольні рэчэй, з якімі трэба рахавацца: гэта — Фінляндзкая рэспубліка і Украіна. З расейскімі прэтэнсіямі, каб мы пакінулі занятые землі, мы ня можэм згадзіцца. Расейцы жадаюць утварэньня перш пустога мейсца, а пасьля запаўненьня яго нечым; мы-ж прызнаем тое, што ўжо ёсьць, і гатовы ў меру патрэбы гэта змяніць або пашырыць. Я сам думаю так, што развязка пытаньня аб долі народаў можэ быць дадзена устаноўчым сэймам, а не агульнай падачай галасоў, — але я ня веру, каб гэта справа зрабіла перэгаворы немагчымымі".

БЭРЛІН (В.Т.Б.). 24. I. На сягоньняшнім заседаньні глаўнай Камісіі Рэйхстагу канцлер сказаў прамову, гаворачы між іншым гэтак:

„Перэгаворы у Брэст-Літоўску трываюць далей. Яны памалу пасоўваюцца ўпярод і вельмі цяжкіе. Часамі прыходзіцца сумлевацца, ці расейская дэлегацыя жадае мірных перэгавораў, і ўселякіе бездрацяные тэлефоны зместам сваім узмацоўваюць гэтае сумлеваньне. Што датычэцца прамовы Вільсона і яго дамаганьняў, высказаных у 14 пунктах,—дык пераважная часць прынцыпіяльна ня розніцца з нашымі. Гэтак ёсць у справе недапусканьня тайных умоў між народамі, свабоды на морах, скасаваньня экономічнай вайны, агранічэньня зброеньня. У справе ачысткі занятых зямель Расеі мы прымушэны адкінуць яго дамаганьне. Аб аддачы якой-колечы часткі Нямеччыны другой дзержаве нельга гаварыць: аб гэтым ніколі ніякай гутаркі быць ня можэ. Аб жаданьнях Вільсона ад Аўстро-Вэнгрыі і Турэччыны трэба сказаць, што мы верны нашым саюзьніцкім абавязкам і ня можэм дапусьціць паменшаньня іх граніц. Пытаньне аб Польшчы датычэ тольні Аўстрыі, Нямеччыны і самой Польшчы.

„Ніхай нашы ворагі ведаюць: нашэ ваеннае палажэньне ніколі не было гэткім добрым як цяпер. Калі вайна зацягнецца з віны нашых ворагоў, дык пасьледзтвы гэтага падуць на іх».

ВЕНА. (К.-Б.) 24.I. Міністэр заграніччных спраў, граф Чэрнін сказаў між іншым у аўстрыяцкай дэлегацыі:

„Я заяўляю ешчэ раз, што Аўстрыя не жадае ад Расеі ні пядзі зямлі і ні воднага граша. Калі Расея гэтак жэ адносіцца да Аўстрыі, дык можна дайсьці міра. Мы асабліва цікавімся новаутворэнай Украінскай дзержавай. Мы думаем, што Украіна, як зусім незалежная дзержава, можэ вясьці з намі і зусім незалежные перэгаворы. Пецярбурскі урад на гэта ня годзіцца, і гэта — прычына зацягіваньня справы.

ВЕНА. **Аўстыяцкая дэлегацыя.** Гр. Чэрын далей казаў:

„Нямеччына мае вялікіе калоніі, каторые павінны быць вернены ей пры агульным міры. Пакуль іх ей ня вернуць, яна будзе дзержаць у сваіх руках залог: землі Бэльгіі і Франціі".

ТЭЛЕГРАМЫ.

Нямецкіе апавешчэньня:

25.I. Заходні тэатр:

Між Пэлькапель і Ліс, пры Ленс і наабапал Скарп крапчэла ваенная чыннасць.

26.I. Заходні тэатр:

Фронт Рупрэхта Баварскага: На фронці Фляндрыі між Блянкартсэ і Ліс, пры Ленс і наабапал Скарп —артылерыйская бітва. Пры Кру азель і Эншы ўзяты палонные.

Фронт нямецкаго Насьледніка: На каналі Уаз-Эн, у Шампані і наабапал Маасу—агонь. У лесі Авокур узяты 24 палонные і 1 кулемёт.

За апошніе 4 дні ў бітвах на паветры збіты 25 варожых самалётаў. Нашы лятуны ўдачна атавалі паўночнае узбярэжжэ Франціі і скінулі бомбы на Дюнкірхэн, Кале і Булонь.

Італьянскі тэатр.

На плоскагорыі Ас'яго і наабапал Брэнты — вострые артылерыйскіе бітвы.

27.I. Заходні тэатр:

Слабая баевая чыннасць. У Верхніх Вогезах узяты палонные.

Італьянскі тэатр:

На плоскагорыі Ас'яго і на ўсходзі ад Брэнты—жывейшая артылерыйская бітва. Італьянскі штурм на Монте Пэртіка адбіт.

КАЛЯ ВАЙНЫ.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). Турэцкі броненосец «Sultan Jawus Selim» зняты з мялізны і шчасьліва вярнуўся ў Дарданэлі.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). Нямецкіе падводные лодкі ў паўночных водах затапілі 6 параходаў і 2 рыбаловы.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). Нямецкімі падводнымі лодкамі затоплены 6 параходаў і 1 вартаўнічае судно.

АБВЕСТКІ.

Друкавана у друкарні М. Кухты. Выдавецтва «Гоман». Рэдактар Язэп Салавей.